

Huisgemeente

Doorstart voor een kleine kerk?

De kern van kerk-zijn

Het nadenken over een huisgemeente als doorstart bij een krimpende kerk, geeft nieuwe mogelijkheden. Het verandert ook de mentaliteit: je leert denken in kansen, in plaats van in verliezen. Wat is een huisgemeente? En hoe zou die eruit kunnen zien?

Kees van Dusseldorp

Als een gemeente kleiner wordt, ontstaat er gemakkelijk een sombere sfeer. Hoe lang kunnen we het nog volhouden? Wat moeten we doen? Bestaat deze gemeente nog over twee jaar? Wanneer ben je nog vitaal genoeg om beleid te maken? Dat zijn op zich goede vragen. Als het de sfeer in de gemeente wordt, verliezen mensen het enthousiasme en nieuwkomers er niet aantrekkelijker op.

Veel emoties

Processen van krimp zijn pijnlijk. Voor je gevoel lijdt je steeds verliezen en moet je voortdurend de bakens verzetten. De energie die hiervoor nodig is, kan niet in positief beleid worden gestopt. Beslissingen om de gemeente op te heffen en de kerkdeuren te sluiten, roepen veel emoties op.

Vaak maken gemeenteleden na opheffing verschillende kerkkeuzes en blijft er van de opgebouwde gemeenschap niets over. Terwijl het nog maar de vraag is in hoeverre je een goede plaats vindt in de nieuwe gemeente.

Maar is het echt nodig? En wanneer dan? Tot voor kort begonnen kerkenraden in de GKv onrustig te worden als het ledental onder de honderd komt. Het wordt dan lastiger om de ambten te vervullen, een compleet kerkelijk leven op peil te houden en de benodigde financiën bij elkaar te krijgen.

Een bekende vorm

Maar doen we dit onszelf niet aan? In de geschiedenis van de kerk kennen we de huisgemeenten: kleine groepen christenen die een gemeenschap vormen, op zondag bij elkaar komen rond woord en gebed, naar elkaar omzien en een actieve rol in de omgeving op zich nemen. Hun kerkelijk leven ziet er anders uit dan we gewend zijn. Het vraagt om een andere manier van kijken naar de kerk. Maar is het niet levensvatbaar? Is het geen gemeente van Christus? Misschien maakt het de leden wel veel bewuster van wat de kern van het kerk-zijn inhoudt.

Huisgemeenten kennen we uit de eerste christelijke kerk. Vermoedelijk bestond de kerk van Korinte uit een groot aantal huisgemeenten, die met elkaar verbonden ble-

ven door evangelisten en andere kerkelijk werkers. Huisgemeenten kennen we uit de landen waar de kerken vervolgd worden.

Zo is het Chinese christendom groot geworden door de huisgemeenten. Huisgemeenten kennen we ook in de Nederlandse kerkgeschiedenis, maar dan vaak als 'gezelschap' rond een bepaalde geestelijke ligging. Of in de tijd van de Afscheiding, toen er in een dorp of stad in eerste instantie maar kleine groepen gelovigen bij elkaar kwamen. Huisgemeenten kennen we tenslotte in een missionaire setting, als rond een 'kerkplan-

Kerkenraden worden omvstig als het ledental onder de honderd komt

Huisgemeente in Vietnam

ter' in een grote stad een nieuwe gemeente ontstaat. Zulke gemeenschappen bestaan uit een klein aantal (aspirant) christenen, kennen een informele sfeer en zoeken verbinding met andere groepen.

Huisgemeente vandaag?

Waarom zou een dergelijke huisgemeente met tien tot twintig mensen een levendige christelijke gemeenschap kunnen vormen, terwijl wij bij tachtig leden al het gevoel hebben dat het niet meer werkt? Zeker, er zijn verschillen. Een gemeente die groter geweest is, kent een systeem van commissies en structuren en heeft een hoge graad van organisatie. Vaak is er sprake van een eigen gebouw, waarin veel geïnvesteerd is en dat op de begroting drukt. Er zijn mogelijkheden geweest voor jeugdwerk, verenigingswerk en missionair-diaconale projecten. Maar dit is toch niet de enige vorm van kerk-zijn?

Toen ik een aantal jongeren rond de twintig jaar liet nadenken over grote kerk of huisgemeente, gaven velen aan een voorkeur te hebben voor het kleine. Dat verbaasde mij, omdat daar voor hen veel minder mogelijkheden zijn voor contact met leeftijdgenoten. Toch spreekt het kleinschalige hen aan. De netwerken met andere jongeren liggen toch al vaak buiten de kerk, gaven ze aan. En voor ontmoeting met andere christenjongeren zijn voldoende mogelijkheden in de regio of in het land aanwezig.

Een serieuze doorstart

In toenemende mate wordt de 'huisgemeente' genoemd als een serieuze doorstart voor een krimpende kerk. Zo staat in de nota Kerk 2025 van de PKN dat wanneer een gemeente niet meer zelfstandig kan voortbestaan, instelling van een huisgemeente kan worden overwogen. Een huisgemeente wordt in die nota omschreven als 'een geloofsge-meenschap, die in verbondenheid met de Kerk zelf invulling geeft aan (vierende) sacramentomkomsten, met vrijheden die nodig zijn, en zodanig begeleid vanuit het kerkverband of een buurgemeente'. Prof. dr. Henk de Roest vertelt het verhaal van een Methodistenkerk in Engeland. Na sluiting van het kerkgebouw besloten de overgebleven vier leden niet naar een andere kerk te gaan, maar in een huiskamer samen te komen. De gemeente groeide, onderhield goede contacten met lokale (zorg)instellingen, kocht weer een eigen ruimte en bestond anno 2008 uit 300 leden.

Een andere benadering van deze vraag komt voort uit het nadenken over 'christelijke presentie'. In sommige dorpen of stadswijken zijn geen christelijke gemeenschappen en wordt het woord op zondag niet publiek verkondigd. Als daar wel gelovigen wonen, is het de moeite waard om na te denken over praktijken van liturgie en barmhartigheid, zelfs als die gelovigen lid zijn van verschillende kerken. Dit soort gemeenten komt niet altijd samen in een huiskamer, maar heeft

De naam 'kringsgemeente' of 'wijkgemeente' wordt ook wel gebruikt

soms toch een (historisch) gebouw of zoekt een publieke plaats. Daarom wordt ook wel de naam 'kringgemeente' of 'wijkgemeente' gebruikt.

Risico's en kansen

Is dit het ideaal van gemeente-zijn? Nee, een ideale gemeente bestaat op aarde niet.

Een huisgemeente kent een aantal eigensoortige risico's: te weinig balans in personen en relaties, te weinig ruimte en creativiteit, te weinig mogelijkheden (financieel, doelgroepen), verschralling van kerkbesef en liturgie, problemen in onderling vertrouwen. Voor deze andere vorm van gemeente-zijn bestaat geen blauwdruk. De gemeente zal moeten nadenken over ambtsdragers, over liturgie, over jeugdwerk, over financiën en locaties. Het is een andere manier van kerk-zijn, ook al is het best mogelijk om deze overgang geleidelijk uit te voeren, al naar gelang de omstandigheden. Het kan de onderlinge verhoudingen

op de proef stellen. Mogelijk willen niet alle gemeenteleden hieraan meedoen. Het vraagt ook om een goed gesprek binnen de classis, die hieraan ondersteuning en begeleiding moet willen bieden. Op allerlei momenten en situaties zal blijken dat we met mensen te maken hebben. In een kleine gemeente komt dat op een andere manier naar voren dan in een grote. Als we in ons denken over kerk-zijn niet uitgaan van verwondering, waardering, roeping en geloof, dan wordt in geen enkele gemeente de levende aanwezigheid van Christus en zijn Geest ervaren.

Begin bij het verlangen

Daarom is de denkrichting van een huisgemeente zo waardevol. Het komt tegemoet aan het verlangen om kerk te zijn op de plaats waar de gelovigen leven, gezien worden en dienen. Het doorbreekt het idee dat je een compleet kerkelijk leven in stand moet kunnen houden om een gemeente van Christus

Voorbeeld van een huisgemeente

Hoe zou een gemeente eruit kunnen zien, als er tien belijdende leden zijn?

- Op zondagmorgen komen de leden bij elkaar in een grote woonkamer. De bijeenkomst is aangekondigd in de plaatselijke en kerkelijke bladen en op websites. Er zijn een paar kinderen aanwezig. Meestal zijn er wel een of twee gasten: familieleden, vrienden. Ieder wordt hartelijk welkom geheten en krijgt een kop koffie.
- In de bijeenkomst hebben gebed, schriftlezing, onderwijs (gesprek), aanbidding en voorbede een plaats. Af en toe is er een predikant aanwezig, zeker op de momenten dat er avondsmaal wordt gevierd. Een van de gemeenteleden heeft de leiding, maar de inbreng komt van meerdere aanwezigen (oud en jong).
- Buiten de samenkomsten leven de leden mee met elkaar en met wat er in de buurt of het dorp gebeurt.
- De gemeente wordt ondersteund en begeleid door een genabuurde kerkenraad van een grotere gemeente (of door een door de classis aangewezen commissie).
- Op zondagmiddag of –avond bezoeken sommige leden de kerkdienst in een genabuurde kerk. Jongeren uit de gemeente draaien daar ook mee in het jeugdwerk.
- Regelmatig vindt er onder leiding van de consultant een gemeentevergadering plaats, waarin de gang van zaken wordt geëvalueerd en zonnig wordt bijgesteld.

Samenkomst in een huiskamer

te vormen. Het tilt je uit boven het sombere gevoel van krimp, neergang, verlies en dreigende sluiting: er zijn mogelijkheden! Voor een deel komt het tegemoet aan het levensgevoel van mensen vandaag: je voelt je betrokken bij een gemeenschap die kleinschalig, persoonlijk en overzichtelijk is. Zo bepaalt het je bij de kern van het kerk-zijn. Het nadenken vraagt en geeft geloof in de Heer en vertrouwen in elkaar. En is dat niet het begin van iedere christelijke gemeente?

Een ideale gemeente bestaat op aarde niet

Over de zeer kleine afgescheiden gemeenten: M. te Velde, *Anthony Brummelkamp 1811-1888*. Barneveld, De Vuurbaak, 1988, mn hfd.4.

Over missionaire huisgemeenten: Gerrit Noort en Stefan Paas. *Als de kerk (opnieuw) begint. Handboek voor missionaire gemeenschapsvorming*. VKB Media, 2008.

Over actuele vragen rond kleine kerken: Henk Geertsema. *Transities vragen her-nieuwde oriëntatie op identiteit*. In: Christelijk Weekblad 22 januari 2016.

Wim Beekman. *Leve de dorpskerk. Verslag van een studie naar de mogelijkheden en beperkingen van kleine kerkelijke gemeenten in kleine dorpsgemeenschappen*. 2011 (niet gepubliceerd).

Paul van der Harst. *Klein en dapper. Katern met portretten van enkele kleine gemeenten die ondanks het geringe aantal actieve kerkliden het vuur brandend weten te houden*. In: Kerkinformatie januari 2016.

Dr. Kees van Dusseldorp, predikant in GKv Schildwolde, is betrokken geweest bij de bezinning en doorstart van GKv Ten Post.

Verder lezen:

Over de eerste christelijke kerk: Roger W. Gehring. *Hausgemeinde und Mission. Die Bedeutung antiker Häuser und Hausgemeinschaften von Jesus bis Paulus*. Brunnen Verlag Giessen 2000. Ook in Engelse vertaling beschikbaar.